

**ОСОБЛИВОСТІ ТА ТРУДНОЩІ ПЕРЕКЛАДУ
НАУКОВО-ТЕХНІЧНИХ ТЕКСТІВ**

Лупіка Е. Г.

e-mail: elvira.lupika@nure.ua

Науковий керівник – канд. іст. наук, доц. Бадєєва Л. І.
Харківський національний університет радіоелектроніки,
кафедра українознавства,
Харків, Україна

The article examines the defining features and key challenges of scientific and technical text translation. Unlike literary translation, the technical type prioritizes terminological exactness, stylistic neutrality, and subject-domain competence over creative freedom. The formal-logical style of such texts-characterized by impersonality, passive constructions, and dense specialized vocabulary-sets distinct requirements for the translator. The study systematizes the main difficulties: terminological polysemy, competing regional equivalents, unjustified acronym use, syntactically complex multi-component noun phrases, as well as lexical and syntactic challenges identified in empirical research on student translators. The paper draws on Ukrainian and international scholarship to conclude that quality technical translation demands both linguistic competence and domain expertise, supported by standardized terminology resources and translator training.

Науково-технічний переклад посідає одне з центральних місць у сучасній перекладацькій практиці. За оцінками фахівців, близько 90 % усіх перекладів на світовому ринку припадає саме на технічну галузь. Стрімкий розвиток науки й технологій, поширення міжнародних публікацій і розширення технологічного співробітництва між країнами формують сталий попит на якісний переклад наукових статей, технічної документації, патентів і галузевих стандартів. Зазначається, що науково-технічний текст призначений для збереження та передачі інформації, здобутої в процесі наукового пізнання, тому точність його відтворення іншою мовою має принципове значення [1; 4]. Вивченням особливостей перекладу науково-технічних текстів займалися вітчизняні та зарубіжні вчені: О. Москалюк [1], Лю Ке [2], Л. Кальянова [3], Бейкер [4] та ін. Авторка ставить за мету – висвітлити труднощі, з якими зустрічаються фахівці в процесі перекладу науково-технічних текстів.

Науково-технічні тексти функціонують у межах формально-логічного стилю, особливості якого відбиваються на всіх рівнях мовної організації. Лексичний рівень позначений домінуванням термінів, загальнонаукової лексики та слів латинсько-грецького походження; граматичний – широким вживанням пасивних і безособових конструкцій, перевагою складних

речень, розгалуженою номінативністю. Метафори, оцінна лексика та будь-які засоби суб'єктивної виразності є функціонально неприйнятними: текст підпорядкований завданню точної й нейтральної передачі фактів [3]. Окрім того, науково-технічні тексти охоплюють широкий жанровий спектр – від наукових монографій і статей до технічних звітів, специфікацій, каталогів і патентних описів, кожен із яких має власні структурні та стилістичні вимоги.

Ключовою перекладознавчою проблемою у роботі з науково-технічними текстами залишається термінологія. Дослідження лексичних і синтаксичних труднощів перекладу свідчать, що найпоширенішими серед них є неточний добір слів, порушення термінологічної послідовності та хибна передача спеціалізованих понять. Лю Ке систематизує типові помилки при перекладі науково-технічних термінів: хибний переклад через недостатнє знання галузі; наявність конкурентних варіантів перекладу одного поняття в різних регіонах або наукових традиціях; використання однакового перекладу для різних понять; надміру узагальнений або розмовний переклад; зловживання абрєвіатурами без їх розшифрування [4; 2]. Характерний приклад: «bus» у контексті обчислювальної техніки – «шина» (провідник), а не «автобус»; «carrier» у біохімії – «носій», а не «перевізник». На граматичному рівні особливу складність становлять багатоконпонентні термінологічні словосполучення - ланцюжки іменників без сполучних елементів, характерні для англомовних науково-технічних текстів. Зазначається, що такі конструкції є найскладнішим явищем для розуміння й перекладу, оскільки потребують визначення ядерного слова та послідовного розкриття атрибутивних компонентів від нього у зворотному напрямку. Наприклад: «vertical triplex plunger type pump» перекладається як «вертикальний тройний насос плунжерного типу», а «main pumping station equipment» – як «обладнання головної насосної станції». Крім того, емпіричні дослідження виявляють, що серед студентів-перекладачів поширеними труднощами є надмірна опора на дослівний переклад і недостатнє усвідомлення специфіки наукового тексту [3], що підтверджує необхідність цілеспрямованої фахової підготовки.

Особливість перекладу науково-технічних текстів полягає в тому, що їхнє правильне сприйняття читачем значною мірою залежить від точності передавання термінології. Будь-яке відхилення від значення терміна може порушити логічну цілісність тексту та ускладнити його розуміння. Тому перекладач відповідає не лише за мовну форму, а й за функціональну адекватність перекладу. Підвищенню якості сприяє використання галузевих термінологічних баз, паралельних текстів і нормативних словників, а також дотримання принципу термінологічної послідовності – одне поняття має передаватися одним відповідником у межах усього документа [1]. Якісний науково-технічний переклад ґрунтується на поєднанні мовної та предметної компетентностей перекладача.

Бейкер пропонує вісім перекладацьких стратегій подолання нееквівалентності [4]:

1. Переклад більш загальним словом – передавання значення одиниці оригіналу ширшим за змістом відповідником мови перекладу.

2. Переклад нейтральнішим словом – заміна стилістично або емоційно маркованої лексеми оригіналу нейтральним відповідником.

3. Культурна субституція – заміна культурно специфічного елемента оригіналу близьким аналогом із культури мови перекладу.

4. Запозичення з поясненням – введення іншомовного терміна з коротким поясненням при першому вживанні з подальшим використанням без коментаря.

5. Перефразування спорідненою лексемою – передавання змісту оригіналу через лексичну форму, притаманну мові перекладу.

6. Перефразування іншими словами – описове відтворення значення у випадку відсутності прямого відповідника.

7. Опущення – вилучення елемента тексту, що не має суттєвого смислового значення.

8. Ілюстрація – пояснення значення за допомогою прикладу або короткого опису.

Отже, специфіка науково-технічного перекладу визначається формально-логічним стилем вихідних текстів, їхньою термінологічною насиченістю та жанровим різноманіттям. Основні труднощі зосереджені на лексичному (полісемія, конкурентні еквіваленти, аббревіатури) та граматичному (багатокомпонентні сполуки, пасивні конструкції) рівнях. Подолання цих труднощів потребує системної підготовки перекладачів і розвитку стандартизованих термінологічних ресурсів.

Список використаних джерел

1. Москалюк О. В. Специфіка перекладу науково-технічних текстів та особливості їх сприйняття. *Закарпатські філологічні студії*. Ужгород : Гельветика, 2020. Т. 2, вип. 14. С. 103–107. URL: <https://dspace.uzhnu.edu.ua/jspui/handle/lib/60696> (дата звернення: 04.03.2026).

2. Liu Ke. Problems and suggestions in the translation of scientific and technical terms. *US-China Foreign Language*. 2021. Vol. 19, No. 6. P. 148–152. DOI:<https://doi.org/10.17265/1539-8080/2021.06.004> (дата звернення: 05.03.2026)

3. Kalyanova L. M. Lexical and grammatical difficulties the technical students face when translating texts on specialty. *Journal of Pharmacy Education & Research*. 2021. Vol. 11, Iss. 1. P. 114–119. DOI: <https://doi.org/10.51847/zCGSECT> (дата звернення: 05.03.2026)

4. Baker, Mona (ed.) *Routledge Encyclopedia of Translation Studies*, first edition, London: Routledge. (2000) Oxford: Oxford University Press, 20–26. URL:<https://nlp.csie.org/~sound/translation.pdf> (дата звернення: 06.03.2026)